

ΤΙΜΟΘΕΟΥ Μ. ΒΕΝΕΡΗ
ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ

ΤΟ ΑΡΚΑΔΙ ΔΙΑ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

«...Ἡ ἡρωϊκὴ Μονή, ἡ δίκην φρουρίου
ἀγωνισαμένη, ἀποθνήσκει ὡς ἡφαί-
στειον. Τὰ Ψαρά δὲν εἶναι ἐπικώτερα,
τὸ Μεσολόγγιον δὲν εἶναι ὑψηλότερον.»
(Victor Hugo)

ΑΘΗΝΑΙ
τύποις : «ΠΥΡΣΟΥ» Α. Ε.
1938

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΔΕΚΑΤΟΝ ΠΕΜΠΤΟΝ
ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟΝ ΛΑΒΑΡΟΝ ΤΟΥ ΑΡΚΑΔΙΟΥ

Τὸ ἱστορικὸν Λάβαρον τοῦ Ἀρκαδίου ἔχει φιλοτεχνηθῆ ἐκ λευκοῦ χονδροῦ λινοῦ ὑφάσματος καὶ φέρει ἐζωγραφημένην τὴν σεπτὴν εἰκόνα τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος.

Τὸ Λάβαρον τοῦτο ὑψοῦτο ἐπὶ κοντοῦ ἄνωθεν τῆς Δυτικῆς Πύλης τῆς Μονῆς ἐν ἡμέραις ἐορτῶν, ὡς εἶχε συμβῆ καὶ τὴν πρωΐαν τῆς 8ης Νοεμβρίου, ἐορτῆς τῶν Ταξιαρχῶν, ὅτε ὁ τουρκικὸς στρατὸς ἐπολιόρκησεν αὐτήν. Ἐνώπιον αὐτοῦ οἱ ἐν Ἀρκαδίῳ τὴν πρωΐαν ἐκείνην ἔδωκαν ἐπισήμως καὶ κατὰ τρόπον στρατιωτικὸν ὑπὸ τὰς εὐλογίας τοῦ Ἡγουμένου Γαβριήλ, τὸν ὄρκον τῆς μέχρι τελευταίας πνοῆς ὑπερασπίσεως τῆς Μονῆς κατὰ τοῦ ἐπιδρομέως ἐχθροῦ, τοῦ Φρουράρχου Δημακοπούλου καὶ τοῦ ἀνθυπασπιστοῦ Ξάνθη χαιρετιζόντων διὰ τοῦ ξίφους, τῶν δὲ ὀπλοφόρων παρουσιαζόντων ὄπλα.

Κατὰ τὴν καταστροφὴν τῆς Μονῆς ἠρπάγη τοῦτο ὑπὸ τῶν Τούρκων, οὐδεὶς δὲ τῶν Χριστιανῶν ἐγνώριζέ τι περὶ τῆς τύχης αὐτοῦ. Μετὰ τέσσαρα ἔτη, τῷ 1870, ἦλθεν εἰς φῶς ὑπὸ τὰς ἀκολουθοῦσας περιστάσεις.

Κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο εἶχε συνέλθει ἐν Ἡρακλείῳ, ἔδρα τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Κρήτης, συνέλευσις ἐκ τῶν Ἱεραρχῶν αὐτῆς, τῶν Ἡγουμενοσυμβουλίων καὶ τῶν μελῶν τῶν Δημογεροντιῶν τῆς Κρήτης, παρισταμένου καὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἐξάρχου Γρηγορίου τοῦ Φωτεινοῦ, Ἀρχιμανδρίτου, ἡ ὁποία ἐξεπόνησε τὸν «Διορ-

γανισμόν τῶν ἐν Κρήτῃ Ἱερῶν Μονῶν»¹. Εἰς τὴν συνέλευσιν ἐκείνην ἔλαθε μέρος καὶ ὁ Ἡγούμενος τῆς Μ. Ἀρκαδίου Νικόδημος Κατσιθέλης μετὰ τῶν Συμβούλων αὐτῆς Παρθενίου Κανακάκη καὶ Συμεῶνος Γαθρᾶ, ὡς καὶ ὁ Ἱερομόναχος καὶ μετὰ ταῦτα Ἡγούμενος τῆς Μονῆς Μπαλῆ² Γεράσιμος Πικράκης. Εἰς τοὺς τρεῖς τελευταίους ἔλαχεν ὁ εὐτυχῆς κληρὸς νὰ εὔρουν ἐν Ἡρακλείῳ τὸ ἱερὸν Λάβαρον καὶ κομίσουν αὐτὸ εἰς τὴν ἱστορικὴν Μονήν.

Ἡ εὔρεσις τοῦ Λαβάρου, ὡς μοι ἀφηγήθησαν οἱ Προηγούμενοι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀσωμάτων Γαθριῆλ Πάγκαλος καὶ Ἀγαθάγγελος Λαγγουθάρδος, κληρικοὶ ἀξιολόγου μορφώσεως, ἐγένετο ὑπὸ τὰς ἀκολουθούς περιστάσεις, καθ' ἃ ἐξέβηκεν εἰς μὲν τὸν πρῶτον ὁ Ἱερομόναχος τῆς Μονῆς Μπαλῆ Γεράσιμος Πικράκης³, εἰς δὲ τὸν δεῦτερον ὁ Μοναχὸς τῆς Μονῆς τοῦ Ἀρκαδίου

¹ Διοργανισμὸς τῶν ἐν Κρήτῃ Ἱερῶν Μονῶν, Σταυροπηγιακῶν τε καὶ Ἑνοριακῶν, ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1871, σ. 31.

² Ἡ Μονὴ Μπαλῆ (λ. τ. = ὁ ἔχων μέλι, τόπος παράγων μέλι) τιμωμένη ἐπ' ὀνόματι Ἰωάννου τοῦ Προδρόμου, κεῖται ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Μυλοποτάμου παρὰ τὸν δμώνυμον ὄρμον, ὅπου τοποθετεῖται ἡ ἀρχαία πόλις Ἀστάλη, ἐξ οὗ καὶ ἡ ἐπὶ Ἑνετῶν ὀνομασία τοῦ ὄρμου: Porto di Atali ἐπεκταθεῖσα, ὡς φαίνεται, καὶ εἰς τὴν Μονήν. Ἐπὶ παλαιοῦ ἀργυρεπενδύτου Εὐαγγελίου τῆς Μονῆς ταύτης ὑπάρχουσιν ἐγκεχαραγμένα τὰ ἐξῆς: «Μοναστήρι Ἀτάλη ἐκ τῆς νήσου Κρήτης, 1795».

³ Ὁ Γεράσιμος Πικράκης ἐκ Μαργαριτῶν Μυλοποτάμου ἦτο κληρικὸς θαρραλέος καὶ πολεμικὸς. Γενναϊόδωρος καὶ περιποιοτικὸς ἠγαπάτο ὑπὸ τε τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Τούρκων.

Ἐπανερχόμενος τῇ 16ῃ Ὀκτωβρίου 1866 εἰς Μπαλῆ ἐκ τῆς Σύρου μὲ τὸ πλοιάριον τοῦ Βασιλείου Σοφοῦ, ὅπου εἶχε μεταβῆ διὰ νὰ παραλάβῃ πολεμοφόδια, συνελήφθη αἰχμάλωτος μετ' ἄλλων ἐπαναστατῶν (ἴδε ἄνωτ. σ. 184-185). Ὁδηγηθέντες εἰς Σούδαν καὶ φυλακισθέντες εἰς τουρκικὴν φρεγάταν ὑπέστησαν τὰ πάνδεινα. Μετὰ ἐγκάθειρξιν δεκατεσσάρων ἡμερῶν ἀπέδρασαν ὁ Γεράσιμος Πικράκης ἐκ τῆς φρεγάτας καὶ μετὰ πολλὰς περιπετείας ἔφθασεν εἰς Μπαλῆ. Ἀπέθανε τῷ 1909 ἐν τῷ Νοσοκομείῳ Ρεθύμνης ἡμίπληκτος καὶ ἐτάφη ἐν τῇ Μονῇ του.

Τὰ τῆς ἀποδράσεως καὶ διασώσεως αὐτοῦ διέσωσεν ἡ λαϊκὴ Μοῦσα:

Πάνω στὶς δεκατέσσερις ἡμέρες κατεβαίνει
νὰ διορθῶσ' ὁ μαραγγὸς μιὰ τάβλ' ἐκεῖ σπασμένη,
Μέσα στὰ ἐργαλεῖά του εἶχενε μία λίμα,
καὶ ὁ Πατήρ* τὴν ἔκλεψε, κόβει τὴν ἀλυσίδα.
Στρέφει* ἄπάνω, κ' ἀπ' ἐκεῖ πρὸς τοῦ σκοποῦ τὸ μέρος,
σὰν ὄφις ἐπετάχτηκε δὲ ἀπὸ τὸ πορτέλο.
Στὴ θάλασσα κολυμπητὸς δυὸ ὄρες νὰ ξημερώσῃ,
κ' οἱ βάρκες τόνε κυνηγοῦν γιὰ νὰ μὴν ἀποσώσῃ.
Μὰ ὁ Πατέρας ἔπλεε καλιὰ παρὰ τὴ βάρκα,
καὶ πρωτοπῆγε στὴ στεργιά μ' ἀλήθεια χωρὶς βράκα.
Χωρὶς κανένα φόρεμα, παπούτσι γὴ στηθάνι,
θαύμα μεγάλο ἦτονε πῶς νὰ μὴν ἀποθάνῃ
εἰς τὰ βουνὰ πού χιόνιζε ὡς πού νὰ θρῆ ἄνθρώπους,
νὰ τὸν ἐλευθερώσουνε ἀπὸ τοὺς τόσους κόπους.

* Πατήρ καὶ Πατέρας = Ἱερομόναχος (ἴδε ἄνωτ. σ. 83).

Συμεών Γαβρᾶς¹: «Εἶχα μεταβῆ, εἶπεν ὁ Συμεών, εἰς τὸ Ἡράκλειον μαζί με τὸν Ἠγούμενον τῆς Μονῆς μας Νικόδημον. Ἐσυνήθιζα νὰ καθίζω μαζί με τὸν Παρθένιον Κανακάκην καὶ τὸν Γεράσιμον Πικράκην εἰς ἓνα μικρὸ καφενεῖον, τὸ ὁποῖον ἐπώλει καὶ οἰνοπνευματώδη ποτά.

» Ἦτο μεσημέρι. Μιά στιγμή βλέπομε καὶ μπαίνει μέσα στοῦ καφενεῖου ἓνας τοῦρκος ἀξιωματικός, ὁ ὁποῖος ἤπιαε μιὰ ρακὴ. Μᾶς εἶδε καὶ εἶπεν εἰς τὸν καταστηματάρχη: «Ἀπὸ ποῦ εἶναι αὐτοὶ οἱ παπαῖδες;» Τοῦ ἀπήντησε: «Εἶναι ἀπὸ τὸ Ἀρκάδι». «Ποιὸ Ἀρκάδι;» «Ἀπὸ τὸ Μοναστήρι τὸ Ἀρκάδι, διότι ἓνα Μοναστήρι Ἀρκάδι ὑπάρχει στὴ Κρήτη, τὸ ὁποῖον ἐκάψανε». Ὁ ἀξιωματικός μᾶς ἐπλησίασεν ἐκεῖ, ποῦ ἐκαθήμεθα.

Φαίνεται, ὅτι ἔκαμεν ἐντύπωσιν εἰς αὐτὸν τὸ ἀνδρικόν καὶ ἐπιβλητικόν παράστημα τοῦ Συμ. Γαβρᾶ. Τὸν ἐχαιρέτισε καὶ ἀποταθὴς εἰς αὐτὸν τοῦ εἶπεν: «Ἀπὸ ποῖο μέρος εἶσαι παπα;» «Εἶμαι ἀπὸ τὸ Ἀρκάδι τοῦ Ρεθύμνου». «Ἄ! ἀπὸ τὸ Ἀρκάδι! ὥστε ἐπαίξαμε μπάλες (σφαῖρες) ὁ εἰς τ' ἄλλου». Ἠρώτησεν οὗτος τὸν Γαβρᾶν, ποῦ ἐπολέμησε τὰς ἡμέρας ἐκείνας καὶ πῶς ἐσώθη. Ὁ ἀξιωματικός ἔμεινεν ὀλίγας στιγμὰς σιωπηλὸς καὶ σκεπτικὸς καὶ ἔπειτα τοῦ εἶπε: «Καπετάνιο ἴσαμε προχθὲς ἤμαστε ἐχθροί, σήμερον ἐγενήκαμε φίλοι. Γιὰ νὰ μοῦ θυμᾶσαι, ἔλα νὰ σοῦ δώσω ἓνα «Εὐαγγέλιο» τοῦ Μοναστηριοῦ σου, ποῦ τὸ ἐπῆρα, ὅταν τὸ ἐπατήσαμε (ἐκυ-

¹ Ἐγεννήθη οὗτος τῷ 1832 ἐν Ἀρμενιοῖς τῆς Μεσσηνίας, ὅπου εἶχον μεταναστεύσει ἐκ τοῦ χωρίου Ἀποστόλων Ἀμαρίου οἱ γονεῖς αὐτοῦ. Μετὰ τὴν ἐκεῖθεν εἰς Κρήτην ἐπάνοδόν του εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μονὴν τοῦ Ἀρκαδίου (1856), ἐν ἣ τῷ 1864 ἐκάρη Μοναχός. Κατὰ τὴν ὀλοκαύτωσιν τῆς Μονῆς εὐρέθη ἔξω αὐτῆς, καθότι εἶχεν ἀνατεθῆ αὐτῷ καὶ ἄλλοις Μοναχοῖς ἡ φύλαξις τῶν αἰγοπροβάτων.

Τῇ ὁδηγίᾳ αὐτοῦ, γνώστου τῶν κρυπτῶν, ἐν αἷς ἐφυλάσσοντο λόγω τῆς ἐπαναστάσεως τὰ ἱερά κειμήλια καὶ σκευὴ τῆς Μονῆς, ἐξήχθησαν ἐκεῖθεν εὐθὺς μετὰ τὴν καταστροφὴν καὶ οὕτω διεσώθησαν ταῦτα (ἴδε ἄνωτ. σ. 72).

Καίπερ ἀγράμματος ἐξελέγετο μέλος τοῦ Ἠγουμενοσυμβουλίου τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου ἕνεκα τῶν πρὸς αὐτὴν ἐξαιρετικῶν ὑπηρεσιῶν του.

Διὰ τὸ ἀτίθασσον καὶ φιλοτάραχον τοῦ χαρακτῆρος του ἀπεμακρύνθη πολλάκις ἐκ τῆς Μονῆς του εἰς διαφόρους Μονὰς τῆς Κρήτης καὶ τελευταῖον εἰς τὴν ἐν Ἀμαρίῳ Μονὴν τῶν Ἀσωμάτων, ἔνθα ἐξεμέτρησε τὸ ζῆν τῇ 8 Νοεμβρίου 1914.

Ὁ Συμεών Γαβρᾶς διεκρίνετο, ὡς ἄνωτέρω εἶπον, διὰ τὸ ἀνδροπρεπὲς καὶ ἐπιβλητικόν του παράστημα, τὴν συμπαθῆ φυσιογνωμίαν καὶ τὸ ἀέτειον βλέμμα. Ἡ δρᾶσις αὐτοῦ κατὰ τῶν τυράννων παρέχοντος ἄσυλον καὶ προστασίαν εἰς τοὺς τιμωροὺς αὐτῶν ἀρματωλοὺς τῆς ἐποχῆς του εἶναι πολὺ γνωστὴ ἐν τῇ Μονῇ καὶ ἐν γένει ἐν τῷ Τμήματι Ρεθύμνης.

Ὁμοῦ μετὰ τοῦ Λαθάρου ὁ Συμεών Γαβρᾶς ἐκόμισεν ἐξ Ἡρακλείου εἰς τὴν Μονὴν καὶ τὸ σιδηροῦν σήμαντρον (σημαντήρι) αὐτῆς (ἴδε σ. 95), τὸ ὁποῖον λαφυραγωγοὶ τοῦρκοι εἶχον μεταφέρει εἰς Ἡράκλειον. Τὸ ἱστορικὸν τοῦτο σημαντήρι ἀνηρτημένον εἰς τὰ Κλάουστρα κρούεται καὶ σήμερον καθ' ὠρισμένας ὥρας.

Ὁ Ἐπίσκοπος Ρεθύμνης Διονύσιος προσφωνῶν τὸ ἱστορικὸν Λάβαρον

Τὰ δύο Λάβαρα, Ἁρκαδίου καὶ Ἀσίας Λαύρας, ἡδέερον καὶ τὸν μετὰ ἀδελφῶν τοῦ Ἱστορικῆ τοῦ αἰ. 19

ριεύσαμε)». «Εὐχαριστῶ, τοῦ εἶπεν ὁ Γαβρᾶς, θὰ ἔλθω νὰ μοῦ τὸ δώσης». Ἐβγήκεν οὗτος ἔξω ἀπὸ τὸ καφενεῖον καὶ ἐκάλεσε μὲ νεῦμα τὸν Παρθένιον νὰ τοῦ ὁμιλήσῃ: «Ἐδωσα ὑπόσχεσιν εἰς τὸν ἀξιωματικόν, τοῦ εἶπεν, ὅτι θὰ τὸν ἀκολουθήσω, ἐπειδὴ, ὡς μοῦ εἶπεν, ἔχει ἓνα Εὐαγγέλιον νὰ μοῦ τὸ δώσῃ χάριν τῆς σημερινῆς μας φιλίας. Ξέρομε καλά, ὅτι δὲν λείπει κανένα Εὐαγγέλιον ἀπὸ τὸ Μοναστήρι μᾶς, γι' αὐτὸ φοβοῦμαι, πῶς ἢ φιλία πού μᾶς δείχνει κρύπτει δόλον. Ἄλλ' ἀφοῦ τοῦ ἔδωσα τὸν λόγον μου δὲν μπορῶ παρὰ νὰ τὸν ἀκολουθήσω. Ἐσὺ νὰ παρακολουθήσῃς ἀπὸ μακρὰν σὲ ποιὸ σπίτι θὰ μποῦμε. Κρατῶ πιστόλι καὶ ἂν συμβῆ τίποτε, θὰ πυροβολήσω καὶ θ' ἀκούσης». Ὁ Παρθένιος ἤρχισε νὰ ἀποτρέπῃ τὸν Γαβρᾶν ἀπὸ τὸ τόλμημά του, ἀλλ' οὗτος ἔμεινεν ἀνένδοτος. Μετὰ τοῦτο εἰσῆλθον καὶ οἱ δύο εἰς τὸ καφενεῖον. Ἐγερθεὶς ὁ ἀξιωματικὸς παρέλαβε τὸν Γαβρᾶν καὶ ἀνεχώρησαν διὰ τὴν οἰκίαν του. Μακρόθεν παρηκολούθει ὁ Παρθένιος.

Ὁ ἀξιωματικὸς εἰσήγαγε τὸν συνοδὸν Μοναχὸν εἰς τὴν οἰκίαν του καὶ ὠδήγησεν αὐτὸν εἰς δωμάτιον πολυτελῶς ἐπιπλωμένον. Ἐκάλεσε τὴν χανούμην (σύζυγόν του) καὶ μὲ φωνὴν δυνατὴν τῆς λέγει: «Ἐλα, ἔδῶ, χαρέμι δὲν ἔχει, ἔλα γρήγορα, γιὰ νὰ γνωρίσης καὶ νὰ ἰδῆς μὲ ποιά παλληκάρια ἐκάναμε τὸν πόλεμον, πού σοῦ ἔχω εἰπεῖ, εἰς τὸ Ἄρκάδι καὶ νὰ πιστέψῃς». Προσέφεραν εἰς τὸν Γαβρᾶν καφὲ καὶ γλύκισμα (κανταΐφι) καὶ ἤρχισαν νὰ ἐξιστοροῦν ἀμφοτέρω τὰ κατὰ τὴν μάχην τοῦ Ἄρκαδίου ἐνώπιον τῆς χανούμης. Ὅτε ὁ Συμεὼν ἠγέρθη ν' ἀναχωρήσῃ, ὁ ἀξιωματικὸς εἶπεν εἰς τὴν χανούμην «Φέρε ἀπὸ τὴν κασσέλα αὐτό, πού ἔφερα ἀπὸ τὸ Ἄρκάδι καὶ σοῦ τὸ ἔδωσα νὰ τὸ φυλάξῃς, γιὰτὶ ὑποσχέθηκα στὸ καλόγερο νὰ τοῦ τὸ δώσω». Ὁ Συμεὼν μὲ ἀνυπομονησίαν ἀνέμενε νὰ ἴδῃ τὸ δῶρον. Ἄλλ' ὁποῖα ὑπῆρξεν ἢ ἔκπληξις του, ὅτε ἀντὶ Εὐαγγελίου ἀντίκρυσεν τὸ Λάβαρον τῆς Μονῆς του, τοῦ ὁποῖου ἡ τύχη ἠγνοεῖτο.

Μετ' εὐλαθείας καὶ χαρᾶς ἔλαβεν ὁ Συμεὼν τὸ Λάβαρον ἀπὸ τὰς χεῖρας τοῦ ἀξιωματικοῦ, ἠὲ χαρίστησεν αὐτὸν θερμῶς καὶ ἀνεχώρησεν. Ὁ Παρθένιος ἀνέμενεν ἐκεῖ πλησίον μετ' ἀγωνίας τὸν Γαβρᾶν. Οὗτος ἔχων φυλαγμένον καλῶς εἰς τὸν κόλπον του, ὑπὸ τὴν «σταυρωτὴν» (καλογηρικὸν ἀμπέχονον) τὸ Λάβαρον, συνήνησεν τὸν Παρθένιον καὶ ἀφοῦ παρέλαβον καὶ τὸν ἀναμένοντα αὐτοὺς ἐν τῷ καφενεῖῳ Γεράσιμον Πικράκην κατηθύνθησαν εἰς τὸ Μητροπολιτικὸν Μέγαρον. Καθ' ὁδὸν ὁ Συμεὼν διηγῆθη εἰς αὐτοὺς τὰ διατρέξαντα. Εἰσῆλθον ἀμέσως εἰς τὴν αἴθουσαν, ἐν τῇ ὁποίᾳ συνεδρίαζεν ἡ Ἱερά Σύνοδος μετὰ τῶν Ἡγουμενοσυμβουλίων καὶ

Γὰρ τὸ Λάβαρον, Ἄρκαδίου καὶ Ἄγιου Λαζάρου, ἠδὲ λαφύρινα ἐν μέσῳ ἀδελφῶν τῶν Ἱστορικῶν τοῦτον Μουσεῖον

τῶν Δημογερόντων. Ἐπὶ τῇ παρατηρήσει τοῦ Μητροπολίτου διὰ τὴν ἀπουσίαν αὐτῶν ἐκ τῆς Συνελεύσεως ὁ Συμεὼν Γαθρᾶς ἐξήγαγεν ἐκ τοῦ κόλπου του καὶ ἐπέδειξε τὸ Ἱερόν τοῦ Ἀρκαδίου Λάβαρον. Ἐπὶ τούτῳ πάντες ἔμειναν ἄφωνοι, δάκρυα δὲ χαρᾶς καὶ συγκινήσεως ἔρρευσαν ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν των.

Τὸ Λάβαρον κομισθὲν εἰς τὴν Μονὴν του ἀνυψοῦτο καὶ πάλιν εἰς τὴν γνώριμον αὐτῷ θέσιν καὶ συνώδευε τὰς ἱεράς πομπάς¹.

Τῇ 25 Μαρτίου τοῦ 1910 ἐπὶ τῷ πανηγυρικῷ ἑορτασμῷ ἐν Ρεθύμνῃ τῆς ἐθνικῆς Παλιγγενεσίας παρήλασε τοῦτο ἐν ἐξάλλῳ ἐνθουσιασμῷ τοῦ πλήθους ἐν τῇ πρὸ τοῦ Νομαρχιακοῦ Μεγάρου μεγάλη πλατεία, ὅπου ὁ ἀείμνηστος Ἐπίσκοπος Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου Διονύσιος ἀπηύθυνε πρὸς αὐτὸ τὸν ἀκόλουθον ὑπέροχον χαιρετισμόν:

«Σὲ χαιρετίζω ἱερά σημαία τοῦ Ἀρκαδίου! Ἐν ἡμέρᾳ, καθ' ἣν σύμπας ὁ ἔξω καὶ ἔσω Ἑλληνισμὸς πανηγυρίζει τὴν παλιγγενεσίαν τοῦ ἔθνους, ἐν ἡμέρᾳ καθ' ἣν πρὸ ὀγδοήκοντα καὶ ἐννέα ἐτῶν ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς εὐλογῶν ὕψου ἐν τῇ Ἀγίᾳ Λαύρᾳ τὸ Λάβαρον τὸ ἱερόν καὶ ἐκείθεν, καὶ δι' αὐτοῦ ἀνῆπτε τὸ μέγα προπαρεσκευασμένον πῦρ, ἐν ἐποχῇ κατὰ τὴν ὁποίαν τοσοῦτον ἔχουσι περισταλῆ τὰ ἐθνικὰ ἰδεώδη καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν ἔχει καὶ πάλιν πολλὰς δοκιμάσει πικρίας, καὶ ἔχει ἀπομονωθῆ, περιφρονούμενον καὶ ἐξουθενούμενον, ἢ ἐμφάνισις του ἐν τῷ μέσῳ ἡμῶν, Κόρη τοσοῦτων βασάνων καὶ θλίψεων, τοσοῦτων στεναγμῶν καὶ πόθων, πόθων μεγάλων, πόθων ἐθνικῶν, προσδίδει εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν ζωὴν, εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν συναισθήματα ἅγια, εἰς τὰς ἐλπίδας ἡμῶν τὰς ἐθνικὰς ἀναπτέρωσιν, εἰς τὴν πίστιν ἡμῶν περὶ τοῦ μέλλοντος τῆς Πατρίδος ἐνίσχυσιν καὶ ἐδραίωσιν.

Ἔω ἱερά σημαία τοῦ Ἀρκαδίου. — Σὲ εὐτυχίζω! — Δὲν εἶσαι γέννημα τῆς παρούσης γενεᾶς. Τὰ νήματα τῆς ὑφῆς σου, εἶναι νήματα ἐνθουσιωδεστέρου ἐδάφους, ἀνήκουσιν εἰς ἐποχὴν ἐθελουσίας καὶ αὐταπαρησίας, εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν ὁ ὄρκος, ὃν φέρεις σφραγίδα τοῦ χαρακτήρός σου «Ἐνωσις ἢ θάνατος» δὲν ἦτο λόγος κενός, ἀλλὰ λόγος πραγματοποιήμενος καθ' ἐκάστην, λόγος βεβαιούμενος διὰ θυσιῶν καὶ ὀλοκαυτώσεων,

¹ Ἐπειδὴ οἱ εὐσεβεῖς προσκυνηταὶ καὶ ἰδίᾳ οἱ ἀδελφοὶ πρόσφυγες κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς Μονῆς καὶ τὴν ἐπέτειον τῆς ὀλοκαυτώσεως αὐτῆς, ὅτε τὸ Λάβαρον φερόμενον ἐπὶ κοντοῦ συνώδευε τὴν ἱεράν πομπὴν πρὸς τὸ Ἱερόν, ἀπέκοπτον τεμάχια αὐτοῦ, ὅπως ἔχωσι αὐτὰ ὡς φυλακτά, ἢ Μοναστηριακὴ Ἐπιτροπεία τοῦ Νομοῦ Ρεθύμνης, ἵνα μὴ οὕτω τὸ σεπτὸν τῆς Μονῆς ἔμβλημα ὑποστῇ σὺν τῷ χρόνῳ ὀλικὴν φθοράν, κατεσκεύασε τῷ 1930 τῇ προτάσει μου πολυτελὴ κρυσταλλόφρακτον θήκην φιλοτεχνηθεῖσαν ἐν Ἀθήναις ἐκ πολυτίμου ξύλου, διακεκοσμημένην δι' ἀναγλύφων Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Ἐθνικῶν συμβόλων, ἀποκειμένην δὲ νῦν μετὰ τοῦ ἐν αὐτῇ Λαβάρου ἐν τῷ Ἱστορικῷ Μουσείῳ. Ἡ θήκη αὕτη φέρει τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν: «Ἡ Μοναστηριακὴ Ἐπιτροπεία Ρεθύμνης διὰ τοῦ Προέδρου Ἐπισκόπου Ρεθύμνης Τιμοθέου Βενέρη, ἔτει 1930».

ὅς ὀλιγίστας ἔχει νὰ ἐπιδείξη τῶν ἄλλων ἔθνῶν ἢ ἱστορία, διὰ θυσιῶν
ζωῆς καὶ ἀγαθῶν, δι' ἐμμονῆς εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀπελευθερώσεως.

Πόσῃν ἔχεις ἐν ταῖς πτυχαῖς σου ζοῆν, σεπτῇ τοῦ Ἀρκαδίου σημαίᾳ
κινεῖσαι, καὶ ἐκάστη σου κίνησις, ριπίζουσα τὸν ἀέρα διεγείρει ἐν ταῖς
καρδίαις ἡμῶν παλμούς μεγαλουργούς. Ἐμφανίζεσαι καὶ ἡ ἔνδοξος
μορφὴ σου ζωογονεῖ τὴν μνήμην ἡμῶν. Ὑψοῦσαι καὶ συνανυψοῖς ἡμᾶς
εἰς ὀρίζοντα ἄλλον, εἰς κορυφὴν ὑψηλὴν, ὀπόθεν ἐπισκοποῦμεν τὸ πα-
ρελθόν, ἐπανερχόμεθα εἰς τὸν λήξαντα αἰῶνα, ἰστάμεθα ἐν τῷ σταθμῷ
τῆς δόξης σου, ἐν τῷ σταθμῷ τῷ καθορίζοντι μίαν τῶν ὠραιότερων σελί-
δων τῆς ἱστορίας ἡμῶν, ἐν τῷ σταθμῷ τῷ περιβαλλομένῳ ὑπὸ αἴγλης
ἀσθέστου, ὑπὸ αἴγλης λαμπρᾶς, ἧς ἡ λαμπηδὼν ὑπερβαίνουσα ἔτη καὶ
αἰῶνας φωτίζει τὰς διανοίας καὶ τὰ συναισθήματα ἡμῶν, καὶ τὸ ἐξ
αὐτῆς ἐκπεμπόμενον φῶς θὰ ἐξικνηῖται καὶ εἰς πάσας τὰς ἐπιγιγνομέ-
νας γενεάς.

Σημαία τοῦ Ἀρκαδίου. — Στρέφομεν πρὸς σέ τὸ βλέμμα. — Ἡ βαφή,
ἣν ἐπαφῆκεν ἐπὶ σοῦ ὁ κυκλῶν σε ὡς νέφη οὐράνια πυκνὸς τῆς πυρίτιδος
καπνός, πληροῖ σφρίγους νεανικοῦ τὰ στήθη ἡμῶν γερόντων καὶ νέων,
ἀνδρῶν καὶ ἐφήβων. Οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν διὰ τῶν ὀπῶν, ὅς διήνοιξαν ἐπὶ
τοῦ γονίμου εἰς φιλοπάτριδας διεγέρσεις ἐδάφους σου αἱ ἐχθρικαὶ σφαῖ-
ραι, διακρίνουν τὸν ἀγῶνα τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου τὸν ἔνδοξον διακρί-
νομεν τῶν ἡρώων τὰς μορφάς, τῶν ἡρώων, οἵτινες πίπτοντες εἶχον
ἐστραμμένα τὰ βλέμματα πρὸς τὴν Ἀγίαν Λαύραν, ἐξ ἧς ἦντλουν καὶ
αὐτοί, ὡς ἡ σειρὰ τῶν ἡρώων τῆς ἐθνικῆς τοῦ εἰκοσιένα γιγαντομαχίας,
τὸ θάρρος καὶ τὴν τόλμην, τὴν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἐλπίδα.

Σημαία τοῦ Ἀρκαδίου! Σῆμα ἅγιόν! Σύμβολον ἱερόν, συμβολίζον
μίαν ἠνωμένην Μεγάλην Πατρίδα! Ἐν τῇ διαπάλῃ τῆς ἡμέρας ἐκείνης
τῆς μεγάλης, ἐν μέσῳ τοσοῦτου τρόμου, ἐν μέσῳ τοσαύτης παραζάλης,
καθ' ἣν ἐπήρχοντο οἱ ἐχθροὶ καὶ διήνοιγον τὰς εἰσόδους βρέμοντα τὰ
τηλεβόλα, καὶ φωναὶ καὶ ἀλαλαγμοὶ καὶ ὕβρεις καὶ βλασφημίαι ἀναμι-
γνύμεναι πρὸς τοὺς συριγμούς τῶν σφαιρῶν καὶ τῶν βροντῶν τὰς ἀπη-
χήσεις καθίστων ἀγρίαν ὄντως τὴν σκηνὴν, καὶ πεδίον Ἀδοῦ τὸ ὀροπέ-
διον τοῦ Ἀρκαδίου, ἐπεβλήθης Σὺ καὶ μόνη.

Ἐκπέμπουσα διὰ τοῦ κυματισμοῦ σου ἐν τῷ ἀέρι πνοάς ζωῆς, ἐνέ-
πνευσας τὸν θάνατον τὸν ἡρωϊκόν, τὸν θάνατον τῆς θυσίας εἰς ἀνθρώπους,
καρ' οἷς ὑπέφωσκε μόλις ἡ ἡμέρα καὶ ὑπεμειδία ἡ χαρμόσυνος ἐλπίς
καὶ ἐρρόδιζε τὸ μέλλον ἡ ἡώς. Ἡ δύναμις τῆς ἐπιβολῆς ἐπήγαγεν ἀπὸ
τῶν ἐθνικῶν παραδόσεων, ἀπὸ τῆς ἡμέρας, ἧς ἐπέτειος εἶναι ἡ σήμερον
ἡμέρα, ἀπὸ τῆς 25ης Μαρτίου τοῦ εἰκοσιένα. Ἡ δύναμις σου ἦτο ἡ δύνα-
μις ἡ αὐτὴ πρὸς τὴν δύναμιν, ἧτις ἐξερράγη ἐν Μεσολογγίῳ, ἧτις ἐσπιν-
θηροβόλει ἐν τῇ θρυαλλίδι τοῦ Σαμουήλ, ἧτις ἀνήπτε τὴν δᾶδα Γεωρ-
γίου τοῦ Ὀλυμπίου.

Σημαία ἔθνικῆ! Σημαία παλαίμαχος τοῦ Ἀρκαδίου! Σημαία συγκεντροῦσα τοὺς μυχίους πόθους τῆς ὄλης ἐνιαίας Πατρίδος. Σὲ χαιρετίζομεν. Εἶσαι ἢ ἐστία ἢ διατηροῦσα ἀσβεστον τὸ πῦρ τῶν ἀπληρώτων πόθων, ἢ ἀκοίμητος δάς ἢ φωτίζουσα καὶ ἐνθουσιῶσα, ἢ ἐνδυναμοῦσα τὰ τέκνα τῆς μιᾶς μεγάλης Ἑλλάδος.

Φέρεις τὸν σταυρὸν καὶ δεικνύεις εἰς ἡμᾶς τὸν χαρακτήρα τοῦ Ἔθνους, τὸ ὁποῖον ἐκπροσωπεῖς. Φέρεις τὰ χρώματα τὰ ἔθνικά, καὶ δηλοῖς ἡμῖν τὸν ἀλληλένδετον σύνδεσμον, ὅστις ἀπαρτίζει τὸ ὅλον Ἔθνος ἡμῶν.

Δύο ἰδέας ἐν μιᾷ ἐνώσει. Πίστις καὶ Πατρίς.

Ἐνώπιόν σου, ἡγιασμένον ἔμβλημα Πίστεως καὶ Πατρίδος, προσφέρομεν σήμερον λατρείας φόρον. Ἦσο ἰσχυρὸν ἐν τῷ παρελθόντι. Ἔσο ἰσχυρὸν ἐν τῷ παρόντι.

Λαεῖ! Ἀποκαλύφθητε! Κλίνατε γόνυ πρὸ τοῦ ἱεροῦ τούτου Συμβόλου τῆς Πίστεως καὶ τῆς Πατρίδος σου. Ἐνώπιόν αὐτοῦ ὡς πρὸ ἱεροῦ θυσιαστηρίου ἄς ἀναπέμψωμεν εὐχὴν ἐγκάρδιον, εὐχὴν θερμὴν πρὸς τὸν διέποντα τὰς τύχας τῶν ἔθνῶν.

Σημαία, εἶσαι εὐλογημένη! Τὸ αἷμα, αἱ πυρίκαυστοι σάρκες, αἱ ὕσταται τῶν θνησκόντων πνοαὶ ἐγένοντο τὸ ἁγιαστήριόν σου.

Ἡ θυσία, τὴν ὁποίαν προκάλεσε τὸ ἔμβλημά σου, ἐφείλκυσεν ἐπὶ Σὲ τὴν εὐλογίαν τοῦ Κυρίου. Ἡ εὐλογία ἐκείνη παρήγαγε καρπὸν χάριτος, τὴν ἐλευθερίαν τῆς Πατρίδος ἡμῶν. Τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' οὐχὶ τὴν Ἐνωσιν, καὶ ἡμεῖς δὲν λησμονοῦμεν, ὅτι φέρεις γράμματα δηλοῦντα τὸν ὄρκον τῶν πατέρων ἡμῶν «Ἐνωσις ἢ θάνατος». Εἶδες θνήσκοντας πολλοὺς ὑπὸ τὴν σκιάν σου καὶ μὴ καταξιωθέντας νὰ ἴδωσι πραγματοποιούμενον τὸν αἰώνιον ἔθνικὸν πόθον, τὴν Ἐνωσιν. Κυμάτισον σημαία, ὁ κυματισμός σου ἄς ράνη ἐφ' ἡμᾶς τὴν δρόσον τῶν ἐλπίδων σου ὡς ρανίδα ἁγιάσματος. Ἀπλώθητι. Ἀπλουμένη εὐρυνον τὸν κύκλον τῶν κυμάτων σου.

Ὁ ἡγιασμένος ἀήρ σου ἄς γίνῃ διηνεκῆς ἀναπνοὴ εἰς τὰ τέκνα τῆς Πατρίδος, ἧς εἶσαι τὸ ἰνδαλμα, ἧς εἶσαι ἢ φωνὴ καὶ τὸ ἔμβλημα. Ἐμπνευσον εἰς πάντας ἡμᾶς τὴν ἐθελοθυσίαν καὶ αὐταπάρνησιν ὑπὲρ τοῦ μεγαλείου τοῦ Ἔθνους. Εἶθε ὁ Κύριος νὰ ἀνατείλῃ ταχέως τὴν ἡμέραν τοσοῦτων ὀνειρῶν, τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἐλευθέρα καὶ ἠνωμένη πρὸς τὸν ἔθνικὸν πυρῆνα ἢ Κρήτη θὰ προσκομίσῃ Σὲ, σημαία προσφιλῆς, καὶ εἰς ἄλλα τοῦ Ἑλληνικοῦ ὀρίζοντος σημεία, ἵνα συνεχισθῇ τελεσφόρως καὶ ἐκεῖ ὁ ἀγὼν ὑπὸ ἓν καὶ τὸ αὐτὸ σύνθημα «Ἐνωσις ἢ θάνατος».

Σημαία ἱερά τοῦ Ἀρκαδίου, χαῖρε».

Ὅτε μετὰ τὰς περιλάμπρους νίκας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἐωρτάσθησαν ἐν τῷ Σταδίῳ Ἀθηνῶν τὰ ἐπινίκια (Σεπτέμβριος 1920), συνώδευσα τὸ ἱστορικὸν Λάβαρον ἐκεῖ μετὰ τοῦ μακαρίτου Ἐπισκόπου Λάμπης καὶ Σφακίων Ἀγαθαγγέλου, τοῦ Ἡγουμένου καὶ ἀδελφῶν τῆς Μονῆς. Κατὰ τὴν ἑορτὴν ἐκείνην ἐνεφανίσθη τοῦτο

ἐν τῷ Σταδίῳ ἠδελφωμένον μετὰ τοῦ ἐπίσης ἱστορικοῦ Λαθάρου τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Λαύρας ἐν μέσῳ ζητωκραυγῶν χιλιάδων θεατῶν.

Κατὰ τὰς ἡμέρας ἐκείνας τῆς ἐθνικῆς χαρᾶς ἀπηγγέλθη πρὸ τοῦ Λαθάρου ἐν Ζαππείῳ τὸ ἀκόλουθον ποίημα ὑπὸ τοῦ ἐνθουσιώδους ποιητοῦ Ἰ. Πολέμη, τοῦ ὁποίου τὸ αὐτόγραφον φυλάσσεται ἐν Ἀρκαδίῳ ἐντὸς τῆς θήκης τοῦ Λαθάρου:

Εἰς τὴν Ἱερὰν σημαίαν τοῦ Ἀρκαδίου

Μπρὸς στὸ κουρέλι σκύψετε μὲ δακρυσμένα μάτια,
ὅταν ἡ δόξα τ' ἄρπαξε μέσ' ἀπὸ τῆ φωτιά.
Τόσο σφιχτὰ τ' ἀγκάλιασε πού τῶκανε κομμάτια στὰ στήθια τὰ πλατιά!
Ὅταν ἡ δόξα τ' ἄρπαξε, τοῦπε θαρθῆ μιὰ μέρα,
πού ἡ λευτεριά προβάλλοντας σὰν ἄστρο τῆς αὐγῆς
θὰ φέρῃ τὸ ξημέρωμα, θὰ φέξῃ πέρα ὡς πέρα
καὶ σὺ μέσ' ἀπ' τὶς στάχτες σου περήφανο θὰ βγῆς.
Καὶ θὰ σὲ πᾶνε χέρια ἀγνά, κορμιὰ παλληκαρσία,
μ' ἄλλα ἀγιασμένα φλάμπουρα νὰ κάνῃς συντροφιά·
κι' ἀπὸ τὸν Παρθενῶνά μου θὰ βλέπῃς ὀλοῖσια πρὸς τὴν Ἁγιά Σοφιά.
Κι' ὅταν σὲ ξαναφέρουνε τὰ τιμημένα χέρια
μέσ' στ' ἅγιο Μοναστήρι σου, πού θὰ σ' ἀναζητῆ,
τῆ φλόγα πού σ' ἐμπύρισε θὰ τῆ σκορπᾶς ἀκέρια,
μὰ δὲν θὰ καίῃ ὡς ἄλλοτε, θὰ λάμπῃ ἀκτινωτή.

Κατὰ τὴν ἐν Ἀθήναις διαμονὴν μου ἐπισκεφθεὶς τὸν Ἀρχιστράτηγον Παρασκευόπουλον εἶπον αὐτῷ, ὅτι ἦτο δίκαιον καὶ εὐκαιρον νὰ ἀπονεμηθῆ τῷ τετιμημένῳ Λαθάρῳ τοῦ Ἀρκαδίου ὁ «Πολεμικὸς Σταυρός». Ἦκουσεν οὗτος μὲ ἐνθουσιασμόν τὴν πρότασίν μου καὶ μοι ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ ἐνήργει πρὸς τοῦτο παρὰ τοῖς ἀρμοδίοις. Πράγματι, ἡ πρότασίς μου ἐγένετο ἀποδεκτὴ καὶ ἀπενεμήθη τῷ Λαθάρῳ ὁ Πολεμικὸς Σταυρός, ὡς καὶ τῷ Λαθάρῳ τῆς Ἁγίας Λαύρας. Ὁ Ἀρχιστράτηγος μοὶ ἀνήγγειλε τοῦτο διὰ τοῦ κατωτέρω τηλεγραφήματος:

«Εἶμαι ἀπείρως εὐτυχῆς ἀγγέλλων ὑμῖν, ὅτι διὰ χθεσινῆς διαταγῆς μου ἀπένειμα τὸν Πολεμικὸν Σταυρὸν δευτέρας τάξεως εἰς τὸ Ἱερὸν Λάβαρον τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου, τὸ Σύμβολον τοῦτο τοῦ Ἑλληνικοῦ ἠρωϊσμοῦ καὶ τῆς αἰωνίας Ἑλληνικῆς αὐτοθυσίας, τὸ ὑπομιμνήσκον ἐσαεὶ εἰς πάσας τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τὴν ὑψηλὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν πρὸς τὴν Πατρίδα ἀφοσίωσιν».

Ὁ Αρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ
Λ. Ι. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ»

Ἡ χάρις αὐτὸν διὰ τοῦ ἀκολουθοῦ τηλεγραφήματος:

Ἄρχιστράτηγον Παρασκευόπουλον

Ἀθήνας

«Ἡ τιμὴ, δι' ἧς ἡ πατριωτικὴ ὑμῶν ψυχὴ περιέβαλεν Ἱερὸν Ἀρκαδίου Λάθαρρον, ἀκτινοβόλον ἔμβλημα Κρητικῶν ἀγώνων, πληροῖ ἡμᾶς εὐγνωμοσύνης καὶ κινεῖ εἰς εὐχάς, ὅπως ὑπὸ ὑμετέραν Ἀρχιστρατηγίαν σημαῖαι Ἕθνους ἀναστηλωθῶσι Βασιλίδα πόλεων».

† Ὁ Ρεθύμνης καὶ Αὐλοποτάμου

ΤΙΜΟΘΕΟΣ

Ἡ ἡμερησία διαταγὴ ἔχει ὡς ἐξῆς:

ΓΕΝΙΚΟΝ ΣΤΡΑΤΗΓΕΙΟΝ

ΕΠΙΤΕΛΕΙΟΝ

Γραφεῖον Ια'

Ἐν Γενικῷ Στρατηγεῖῳ τῇ 10 Σεπτεμβρίου 1920.

Ἡμερησία Διαταγὴ Στρατιᾶς

20ης Σεπτεμβρίου 1920.

«Ἀπονέμω τὸν Πολεμικὸν Σταυρὸν Β'. τάξεως εἰς τὸ Ἱερὸν Λάθαρρον τῆς Μονῆς Ἀρκαδίου Κρήτης, διότι κατὰ τὴν ἱερὰν τῶν Κρητῶν ἐπανάστασιν τοῦ 1866 ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ὑπῆρξε τὸ σύμβολον τοῦ ἠρωϊσμοῦ καὶ τῆς αὐτοθυσίας, ὅστις ἐξίκετο εἰς ὕψη αἰθέρια διὰ τῆς περιλάμπρου ὀλοκαυτώσεως τοῦ δαυλοῦ τοῦ Γαθριήλ, καὶ παραμένει ἕως σήμερον καὶ εἰς γενεὰς γενεῶν τὸ ζωντανὸν σύμβολον τῆς ἀθανάτου Ἑλληνικῆς παλληκαριᾶς, τοῦ ἠρωϊσμοῦ καὶ τῆς ὑψηλῆς αὐτοθυσίας.

Ὁ Ἀρχηγὸς τοῦ Στρατοῦ

Λ. Ι. ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ

